

Beeldhouwwerk van Otmaer van Ommen in West-Vlaanderen

De naam van de Antwerpse „antiksnijder” meester Otmaer van Ommen, werd uit de Liggeren van het Sint-Lucasgild opgediept door ridder Edm. Marchal, die voor Antwerpen, Mechelen en Ieper verscheidene werken van die kunstenaar aanhaalt (1). In een afzonderlijke bijdrage aan deze „srijnwercker ende beeldesnijder” gewijd door G. Caillet in 1904 komt de afbeelding voor van een portaal-tekening voor de Sint-Maartenskerk te Kortrijk, alsook een fac-similé van Otmaers handteken en monogram (2).

Het zou tot 1946 duren vooraleer in Antwerpen zelf deze „niet naar waarde geschatte kunstenaar” zijn plaats zou krijgen in een goed-gedocumenteerd artikel van Ad. Jansen, waaraan wij volgende biografische gegevens ontleen (3).

Otmaer moet ca. 1540 geboren zijn, en bereikte een hoge ouderdom aangezien hij in 1616 nog vermeld staat als deken van het Sint-Lucasgild. Van hem zijn twee kinderen bekend: Otmaer (de jonge), eveneens beeldhouwer, en Rachel, die in het huwelijk trad met Jan de Gipploy (alias Jupploy en Supploy); deze werkte veelal samen met zijn schoonvader.

(1) E. Marchal, *La sculpture et les chefs-d'oeuvre de l'orfèvrerie Belges*. Brussel, 1895, blz. 366-367.

(2) G. Caillet, *Omer van Ommen, Sculpteur anversois, ses oeuvres à Courtari et Yper*. — Bull. v.d. Geschied- en Oudheidk. Kring te Kortrijk, I (1903-04), blz. 120-143; 283-284.

(3) A. Jansen, *Bijdrage tot de geschiedenis van de Antwerpse Barokbeeldhouwkunst*. — Tijdschr. voor Gesch. en Folkl. der Prov. Antwerpen, IX (1906), blz. 5-63.

Op de werklĳst van Otmaer (de oude) komen, in het aangehaald artikel, voor West-Vlaanderen, volgende werken voor :

1593	Ieper Kathedraal	:	triomfkruis met
bijhorende beelden
1593-94	Id. (Niet : Kathedraal, maar) Kapel van de
Schepenkamer : altaar-retabel met Ecce-
Homo-beeld.		
1593-94	Kortrijk St-Maartenskerk	:	binnenportaal.
1593-96	Id. id.	:	koorafsluiting.
1595	Id. id.	:	4 koorstoelen.

Vooralsnog kunnen wij de lijst met enkele belangrijke werken aanvullen :

1595-97	Nieuwpoort O. L. Vrouwekerk : hoogaltaar		
	Id. id.	:	triomfkruis
met bijhorende beelden.
-	Id. id.	:	koorlessenaar.
1597	Id. Kapel van de Schepenkamer : altaar-reta-
bel met Calvariegroep.		
1596-97	Veurne St-Walburgakerk	:	koorgestoelte.
	Id. id.	:	paaskandelaar.
1596-97	Menen St-Vedastuskerk	:	koorafsluiting.
	Id. id.	:	koorgestoelte
met lessenaars.
1597-98	Diksmuide St-Niklaaskerk	:	bekroning van
de zijkoordeuren o.m. bestaande uit de
beelden van St-Niklaas en O. L. Vrouw.

Van voornoemde werken geven wij de bewijsstukken in bijlage, terwijl wij hier de kunstgewrochten beschrijven voor zover dit nog mogelijk is.

NIEUWPOORT. *O.-L.-V.-kerk* : *Hoogaltaar*. Uit de aantekeningen in de kerkrekeningen (3 bis), die maar gedeeltelijk bewaard blijven, kunnen wij alleen opmaken dat het door van Ommen geleverde altaar vervaardigd

(3 bis) Het is Z. E. Heer C. Denorme, die onze aandacht vestigde op de werkzaamheden van O. van Ommen te Nieuwpoort. Wij danken hier ook van harte de h. K. Berquin van Nieuwpoort, om zijn dienstvaardigheid tijdens onze opsporingen.

was uit hout en uitgerust werd met een tafereel geschilderd door Frans Denys uit Ieper. Dit Renaissance-of vroegbarokaltaar moest ca. 1710 de plaats ruimen voor een groots opgezet Barokaltaar, aan de kerk geschonken door Maarten van de Walle (4).

Hoewel wij geen absolute zekerheid hebben over het lot van het oude hoogaltaar, toch staat het zo goed als vast dat dit verplaatst werd naar het noordelijk koor dat, vóór de vernieling van de kerk in 1914, bekend stond als het koor van O.-L.-Vrouw van het Skapulier. Camille Wybo beschrijft dit altaar als volgt: „ Un autel renaissance de toute beauté... L'énorme retable est d'une construction sévère et harmonieuse. Quatre colonnes corinthiennes supportent l'entablement gracieux orné de rosaces et de pendentifs. Au sommet une niche contient une statue de Vierge. Une balustrade surmonte l'entablement, et sur les socles se voient les statues de S. Nicolas, S. Laurent et deux anges. Les grands panneaux sont occupés par un triptyque de composition heureuse; au centre, l'adoration des Bergers; à droite, la Circoncision; à gauche, l'Adoration des Mages. Ces tableaux sont détériorés ” (5).

Het museum van Nieuwpoort bewaart een schilderijtje van I. A. Huic dat dit vooroorlogse zijkoor voorstelt; in 1927 verscheen een binnenzicht van de oude kerk met het behandelde altaar (6). Ons zoeken naar een documentaire foto of tekening van dit altaar, werd ten slotte beloond met het aantreffen van het retabel op de prent

(4) Zie Bijlage I, 6-8.

(5) C. Wybo, *Nieuport ancien et moderne*. Brugge, 1904, blz. 82-83.

(6) W. Conrad e.a., *De Kust* (St. Leurs, Steden en Landschappen, V). Antwerpen, z.j. (1927), blz. 47. Diezelfde afbeelding komt voor in St. Leurs, *Geschiedenis van de Vlaamsche Kunst*, dl. I, Antwerpen, 1937, blz. 358.

met het Nieuwpoortse torentabernakel, in het platenboek van J.J. van Ysendycke (7).

Gelukkig dat ons deze afbeeldingen bewaard blijven; zo worden wij „de visu” ingelicht over de bouwwijze van dit altaar. Het retabel is opgebouwd uit vier kolommen, die met hun hoog vierkant voetstuk rechtstreeks rusten op de grond en boven verbonden zijn door een vooruitspringende kroonlijst waarop in het midden een miniatuur-retabel rust met in de middennis een zittend Lievevrouwebeeld. De grote kolommen dragen korinthische kapitelen; de zuilenschachten zijn voor twee derden gekanneleerd, terwijl het benedendeel met loof- en rankwerk versierd is. Zij delen de achterwand in drie vakken die ingenomen worden door een schilderij; het geheel komt voor als een drieluik. Boven op de kroonlijst rust een soort borstwering waarvan de steunen een heiligen- of engelenbeeld dragen. De hele opbouw, evenals alle sierelementen (pendentiefs, diamantknoppen, rolwerk, enz.) duiden erop dat wij hier staan voor een kunstwerk dat tot de Vroegbarok behoort en op het einde van de 16e eeuw tot stand kwam.

Vergelijken wij de kroonlijst van dit altaar met die van de portaalschets voor Kortrijk, dan is de gelijkenis sprekend. Het voorkomen van de drie beelden op het oudhoogaltaar is gemakkelijk verklaarbaar: midden, het Mariabeeld, patrones van de kerk; links, het beeld van St-Niklaas, patroon van de Norbertijnenabdij te Veurne, die het personaat uitoefende over deze kerk; rechts, het beeld van de H. Laurentius, patroon van de verdwenen St-Laurenkerk te Nieuwpoort.

In 1839 werd dit altaar hersteld en opgefrist; wij vinden dit aangetekend in het dagboek van Thomas Deroo: „1839. Den 25 July beginnen af te breken den autaar

(7) J. J. van Ysendycke, *Documents classés de l'Art dans les Pays-Bas*, dl. IV, Antwerpen, 1886-87, pl. 4.

van O.L.V. van Kindsbedde om dezelve te vernieuwen, ende in de maand October zelfde jaer is het volmaekt geweest gelijk het alsnu bestaet ! (8). Het altaar maakte een beste indruk op Al. Couvez; hij schrijft immers : „No 3, Tableau. L'Adoration de Bergers à Bethléem. Ce tableau orne l'autel qui vient d'être restauré tout récemment, avec beaucoup de talent. Cet autel se trouve dans la chapelle du Saint-Scapulaire. Retouchée, il y a quelques années, l'Adoration de Bergers est d'une composition heureuse et quelques-uns des personnages sont supérieurement dessinés ” (9).

Stippen wij terloops aan dat de oude kerk van Nieuwpoort nog een paar altaren bewaarde, die sterk geïnspireerd waren door dit van van Ommen; wij bedoelen de kleine altaren die stonden tegen de oostmuur van beide dwarsbeuken : het H. Kruisaltaar en dit van O.-L. Vrouw van den Rozenkrans ? (10). Het groot St-Norbertusaltaar, dat opgesteld stond tegen de zuidmuur van het zuidelijk transept en getekend was „anno 1630 ”, leunde meer aan bij het soort houten altaarretabels, dat in de streek Ieper-Veurne veelvuldig voorkwam.

Triomfkruis. Archivalisch staat vast dat in 1597 voor de kerk van Nieuwpoort een triomfkruis met bijhorende beelden geleverd werd door Otmaer van Ommen. Daar de kerk in 1914 in de vlammen opging, blijft ons van die Calvariegroep niets bewaard; alleen een foto van de middenkerk laat onder de westelijke vieringsboog de zware balk zien waarop het kruis en de beelden van Maria en

(8) R. de Beaucourt de Noortvelde, *Histoire de Nieuport. II, Documents historiques.* Oostende, 1910, blz. 90.

(9) A. Couvez, *Inventaire des objets d'art... de la Flandre Occidentale.* Brugge, 1852, blz. 530.

(10) Dit laatste altaar wordt niet vermeld door C. Wybo, *a.w.*; het was toen reeds verdwenen. Wellicht was dit het oorspronkelijk (vóór 1710) Lievevrouwaltaar dat als schilderij de afbeelding droeg van de 15 rozenkransmysteries (cfr. A. Couvez, *a.w.*, n° 6). Dit altaar stond een tijdlang in de kapel der Spanjaarden (de huidige doopkapel).

Johannes rusten. De balk is onversierd evenals de voetstukken waarop de beelden prijken; van het kruis is spijtig maar het onderdeel zichtbaar. Toch volstaat dit om te besluiten dat de oorspronkelijke toestand hier niet bewaard is gebleven. En inderdaad, in het dagboek van Th. Deroo lezen wij : " 1834. Het groote beeld van onzen gekruysten Godt, alsnu geplaetst tegen de zuydzijde, was voorheen in het midden der kerk geplaetst, recht voor het hoogzael met een dwarsbalk van d'eene naer d'andere pilaer, boven daer waer de weeskinderen zitten. Voorheen waren zware balken dweers de kerk, die op de eynden geheel slegt waren en ongelukken konden veroorzaeken door hun nedervallen, dewelke vervangen zijn door zwaere ijzeren baeren; alsnu ook is de kerk geplafonneerd, die voorheen bloot was dat men geheel het binnenwerk zag " (11).

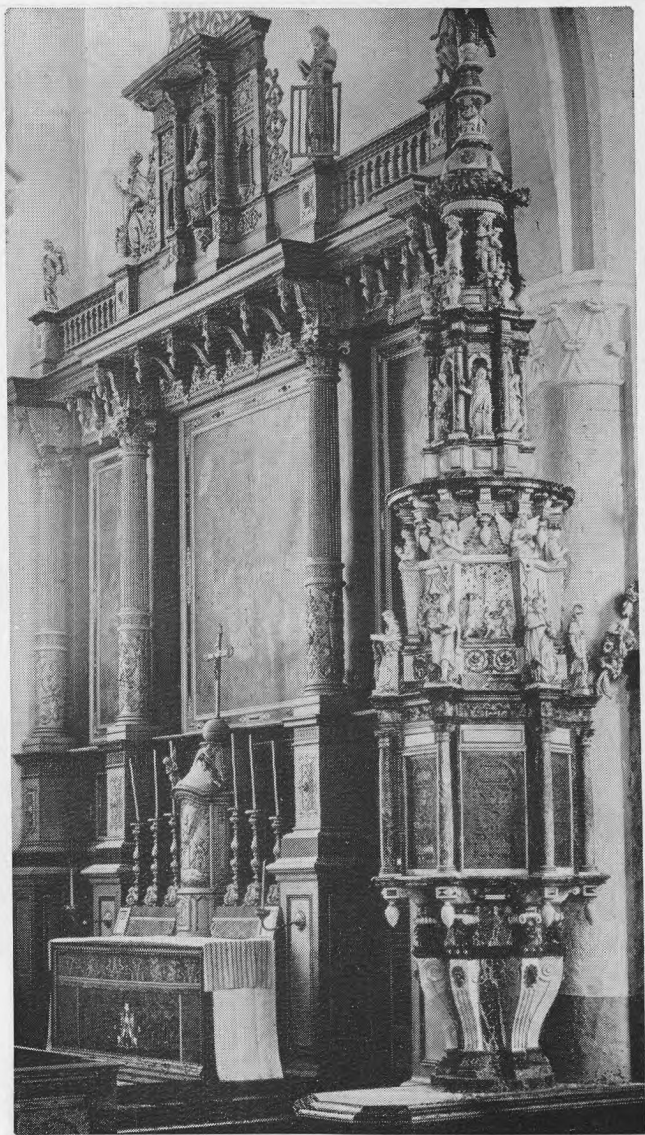
Uit het rapport dat Felix Bethune voordroeg in het Provinciaal Comité voor Monumenten en Landschappen te Brugge, in verband met de uit te voeren herstellingswerken aan de kerk te Nieuwpoort, blijkt dat de restauratiewerken voorzagen in het terugplaatsen van kruis en beelden op een balk (12); deze werken werden waarschijnlijk uitgevoerd in 1888. Normaal zouden wij veronderstellen dat ook het beeld van de Gekruisigde werd teruggeplaatst; dit wordt echter formeel tegengesproken door C. Wybo : „La croix triomphale est ornée aux extrémités des emblèmes des Evangélistes; les statues de la Ste. Vierge et de St. Jean sont du XVIIe siècle, mais le Christ date d'une époque plus récente " (13).

Willen wij weten hoe het Nieuwpoortse triomfkruis er oorspronkelijk uitzag, dan hoeven wij maar de afbeelding na te gaan van van Ommens kruis in de St-Maar-

(11) R. de Beaucourt de Noortvelde, *a.w.*, blz. 89.

(12) Bull. van het Prov. Comité voor Monumenten en Landschappen, dl. III (1889) blz. 65-66.

(13) C. Wybo, *a.w.*, blz 90.

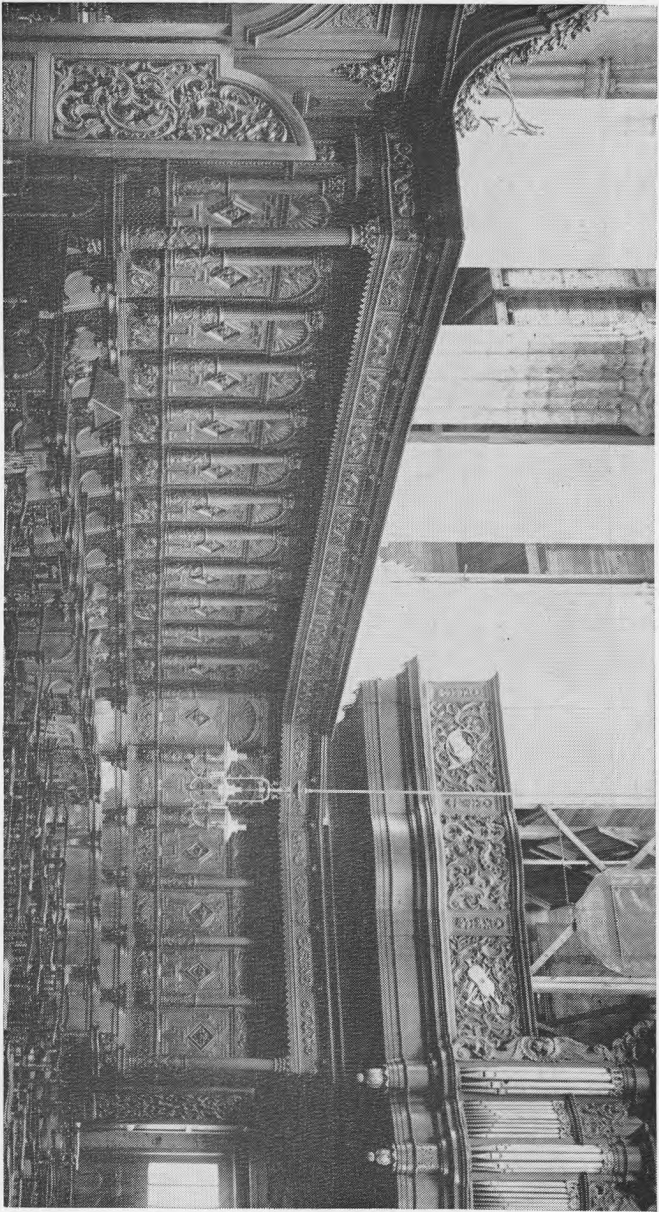

Afb. 1. — Nieuwpoort — Zicht op altaar van O.L. Vrouw (oorspronkelijk hoogaltaar) door Otmaar van Ommen (toestand vóór 1914) naar J. van Ysendyck, *Documents classés d'art dans les Pays-Bas*.

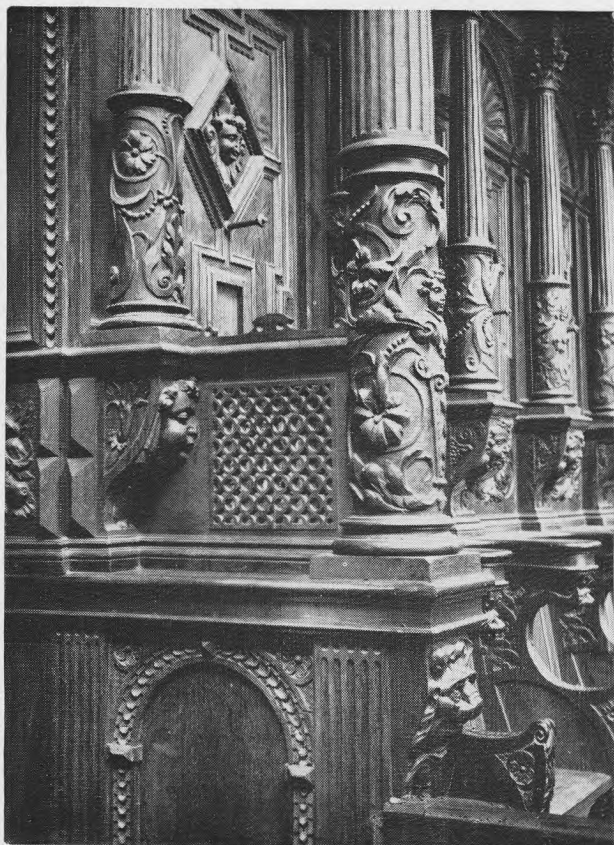

Afb. 2. — Nieuwpoort — Zicht op binnenkerk vóór 1914. Beelden van de Lievevrouw en St.-Jan (Calvariegroep) door Otmaar van Ommen.

(Foto ACL Brussel)

Afb. 3. — Veurne, St.-Walburgakerk — Koorgestoelte door Onnaar
van Ommen (toestand vóór 1910).
(Foto ACL Brussel)

Afb. 4. — Veurne, St.-Walburgakerk — Détail koorgestoelte.

(Foto ACL Brussel)

tenskathedraal te Ieper; het heeft er een randversiering in bladwerk en aan ieder kruiseinde komt een vierpas voor met de symbolische afbeelding van een der Evangelisten (14).

Het is het noteren waard dat te Nieuwpoort, evenals te Ieper, een publieke loterij werd uitgeschreven om de kosten te helpen afdragen voor het nieuw hoogaltaar en triomfkruis (15).

Schepenkamer. Over het retabel voor het altaar in de Schepenkamer is ons heel weinig bekend: de schriftelijke verbintenis, die Otmaer ons naliet, handelt in onduidelijke bewoordingen over een calvariegroep, ter waarde van zes ponden, die van Ommen leveren zal tegen mei 1597 „in erkenne van diveersche gratuiteiten (hem) bij der wet derzelver stede ghedaen” (16). Ook in Ieper had Otmaer een gelijkaardige schenking gedaan voor het altaar van de Schepenkamer, na het oprichten van het triomfkruis in de St-Maartenskerk aldaar (17). In dezelfde akte verbindt de kunstenaar zich voor de kerk van Nieuwpoort een „pulpiter ofte lessenaere”, d.i. een koorlezenaar, te leveren tegen Kerstmis 1596 (18).

VEURNE. *S. Walburgakerk. Koorgestoelte.* Fr. de Potter, E. Ronse en P. Borre schrijven: „De zitplaatsen der kanunniken werden gebeeldhouwd in 1629 door eenen kunstenaar van IJperen, Urbaan Taillebert, en 't koor werd eenigen tijd nadien door een nieuw doksaal

(14) A. Deschrevel, *Verdwenen kunstschaten uit de St-Maartenskerk te Ieper*. — Album English, Brugge, 1952, blz. 95-116, afb. 1.

(15) A. Viaene, *Het Triomfkruis in St-Maartens te Ieper hersteld (1593)* — Westvlaamsch Archief (bijblad van Biekorf), dl. II (1940), blz. 12-15.

(16) Zie Bijlage I, 5.

(17) A. van den Peereboom, *Ypriana*, dl. I, Brugge, 1878, blz. 173, n. 6; en G. Caillet, *a.w.*, blz. 132-133.

(18) Zie Bijlage I, 5.

gesloten" (19). Na hen hebben alle lokale geschiedschrijvers deze gegevens eenvoudig overgenomen.

Lang reeds koesterden wij wantrouwen tegenover deze toeschrijving en late datering; wij zagen in het koorgestoelte van Veurne een werk van vóór 1600, doch daartegen pleitte het voorkomen van het jaarcijfer 1629 op een der stoelen of zitplaatsen.

Dank zij de welwillendheid van Zeereerw. Heer J. Vervenne kregen wij inzage in de oude rekeningen van de collegiale kerk en vonden daar dat het koorgestoelte (46 plaatsen, zoals het nu voorkomt) geleverd werd in 1596 door Otmaer van Ommen uit Antwerpen (20).

In de rekeningen lezen wij verder dat in 1614-1616 (nà het bouwen van het nieuwe koordoksaal?) zitplaatsen werden bijgemaakt door Jacob Ootgheer (21); deze werkte naar het model van de reeds bestaande. Een tweede maal moet het koorgestoelte bijgewerkt zijn geweest, aangezien één rugbeschoot het jaartal 1629 draagt (22). De kerkrekeningen over de jaren 1626-1713 zijn verloren gegaan; gelukkig komt een aantekening voor in de „Acta Capituli”, die ons meldt dat Jacobus Lefebure, schrijnwerker, het koorgestoelte moest afwerken in 1629 (23).

In dit jaartal 1629 ligt de reden waarom het koorgestoelte van Veurne tot nog toe steeds aanzien werd als het jongste in de reeks Renaissancegestoelten van het

(19) F. de Potter, E. Ronse en P. Borre, *Geschiedenis der stad en kastelnij van Veurne*, dl. II, Gent, 1875, blz. 187.

(20) Zie Bijlage II, 1-2.

(21) Solvi Jacobo Otghier ad bonum computum pro augmentatione sedilium IIcXL lb. par. (Kerkrek. 1614-1615). Solvi Jacobo Otghier ad bonum computum pro augmentatione sedilium IcXXII lb. X sch. par. (kerkrek. 1615-1616). Jacobo Otghier in plenam solutionem selilium chori solvi juxta quitancias XXX lb. par. (Kerkrek. 1616-1617).

(22) Het komt nu voor onder het doksaal, naast het hoofdportaal; oorspronkelijk bevond het zich in de zuidwestelijke hoek van het koorgestoelte (zie afb. 3 precies onder de gaslamp).

(23) Zie Bijlage II, 3.

Westland: Ieper, kathedraal (1598); Diksmuide, St-Niklaaskerk (1622); Lo, abdijkerk (1624); Nieuwpoort, O. L. Vrouwkerk (1627). Welnu in feite komt het gestoelte van Veurne vooraan in de rij en het is klaarblijkend dat de koorbanken van Diksmuide, Lo en Nieuwpoort geïnspireerd werden door die van Veurne.

Omstreeks 1908 werd het bijgewerkte gedeelte van het koorgestoelte (zes bovenplaatsen langs weerskanten), samen met het koordoksaal, weggebroken om het zicht op het koor vrij te maken; dit lokte hevige protesten uit (24). Acht van deze koorstoelen werden opgesteld tegen de westmuur van het middenschip onder het huidige doksaal. Aldus komt het Veurnse koorgestoelte opnieuw voor in zijn oorspronkelijke dispositie. Of alle onderdelen (zittertjes, bv.) hun vroegere plaats terugvonden na de evacuatie van heel het kunstwerk tijdens de eerste wereldoorlog, is een andere vraag. Doch dit doet niets af van de hoge kunstwaarde van het geheel.

Op kunsthistorisch gebied is het koorgestoelte van Veurne van het grootste belang; het is niet enkel een van de zeldzaam bewaard-gebleven kunstwerken - en wellicht het meest omvangrijke - uit het vruchtbare kunstenaarsleven van Otmaer van Ommen, doch het laat ons tevens toe uit te maken hoe de verdwenen koorbanken van Menen (1596) en die van de Antwerpse Kathedraal (1606) en St-Joriskerk (1612) er uitzagen.

De *Paaskandelaar* van van Ommen ging verloren; wij kunnen ons moeilijk voorstellen welke vorm en afmetingen hij had. De rekeningen vermelden ons enkel dat hij geschilderd werd in 1598 door Jan van Aerdenburch; dit gebeurde opnieuw in 1607 door meester Marc Boucquet van Veurne.

MENEN. S. *Vedastuskerk*. Over het koorgestoelte in

(24) Zie *Bull. des Métiers d'Art*, dl. VII (1907-08), blz. 360-366, en dl. VIII (1908-09) blz. 63-64.

die kerk weten wij niet veel af; de tekst van de rekening is uiterst fragmentarisch, en vermeldt alleen dat van Ommen de afsluiting leverde tussen het midden- en de zijkoren en dat hierin het koorgestoelte verwerkt zat. Hoeveel plaatsen telde dit gestoelte? Waarschijnlijk een tiental; we weten immers dat het gestoelte in 1460 elf plaatsen telde (25). Dit gestoelte werd vernield tijdens de kerkbraken van 1566 en 1578. Wij noteren in de kerkrekeningen van 1577-1588 (f° 69 r°) dat een nieuw „ghestoelte in den Hooghen Coor” geleverd werd door iemand uit Antwerpen. Spijtig maar dat de aantekening de naam niet vermeldt van die Antwerpse kunstenaar. Wij denken deze tekst te moeten interpreteren als een soort koorbank (*sedilia*) voor de celebrerende priesters, zoals die welke vóór 1914 nog voorkwam te Diksmuide. Er kan o.i. hier moeilijk spraak zijn van een koorgestoelte, aangezien pas zestien jaar later Otmaer van Ommen opdracht krijgt de koorafsluiting en het logisch erbijhoorend koorgestoelte te leveren en te plaatsen. Aldus ten minste verstaan wij de woorden: „beede de afluucxelen van den hooghen choir, mitsghaders de ghestoelten ende lessenaers”. Het blijkt echter niet wat wij hier door het woord „lessenaers” moeten verstaan; waarschijnlijk worden daarmee de lezenaars bedoeld die dienen tot armleuningen in een gestoelte waar geen dubbele rij zitplaatsen voorkomt (26).

DIKSMUIDE. *St. Niklaaskerk*. Hier bestond het werk van Otmaer van Ommen in het aanbrengen van een bekroning boven de deuren van de zijkoor-afsluitingen; waarschijnlijk werd hierop een soort nis aangebracht, waarin respectievelijk het beeld van O.L. Vrouw en dit

(25) A. Rembry-Barth, *Histoire de Menin d'après les documents authentiques*, dl. IV, Brugge, 1881, blz. 582.

(26) Zie Bijlage III, 2.

van St. Niklaas prijkten „ ghestoffert ende gheschildert naer tbehoren ” (27).

Spijts het feit dat J. Weale de kerkrekeningen van de St-Niklaaskerk integraal publiceerde, konden wij niets terugvinden in verband met die afsluitingen van de zij-koren. Het is niet onmogelijk dat ze vervaardigd waren ca. 1543 door Jacob de Keysere, geluwgieter te Brugge, en dat ze bij het uitbreken van de beeldenstorm gedolven werden om nadien teruggeplaatst te worden.

Waar algemeen bekend staat dat de Renaissance uit Italië, via de Antwerpse schilders en graveerders - wij bedoelen hier niet het het minst de modellen-boeken van een Cornelis de Vriendt (alias Floris) of van een Hans Vredeman de Vries - de Nederlanden veroverde, blijkt hier dat ook andere kunstenaars tot die kunsternieuwing hebben bijgedragen. Onze bedoeling was het werk en de invloed van een Antwerpse snijwerker in de westhoek van West-Vlaanderen aan te duiden en te onderlijnen. Wij zijn er ons echter van bewust dat van Ommens werklijst onvolledig blijft; verder archiefonderzoek - vooral in Frans-Vlaanderen - kan nog heel wat aan het licht brengen. Moge onze bijdrage hiertoe een aansporing worden !

A. DESCHREVEL

BIJLAGEN

I. NIEUWPOORT.

1. Uittreksels uit de Kerkrekening van 1595-1596.

Meester Jan Boudens, wynckelier, wie ghelevert heeft ses handen papier omme te schrijven de billetten van de loterye tot VI sch. de handt...?, ende es per acquyct betaelt XXXVI sch. par.

Heer Gijsebrecht Cappellaen, wie bij laste ende met assistencie van de kerckmeesters gheschreven heeft de billetten van de loterye, ende bij ordonnancie ende acquyct betaelt V lb.

(27) Zie Bijlage IV, 1.

Den tamboryn, van ghesleghe thebben de trommele int uutroupen van prijzen, betaelt XXIII sch.

Pieter Lievens de jonghe, brauwere, wie ghelevert heeft een halve tonne dobbel marsbier, ghedispenseert ende ghesleten bij de kerckmeesters ende andere, gheholpen hebbenle sluyten de voorschreven briefvekens van loterye, es betaelt VI lb.

Verlooren an een gouden croone ghegheven bij Don Pedro voor ses looten XVIII sch.

Betaelt Robert Lams, weerd in den Keyzer, over dhelfscheede van XXV lb., somme ende ghelach tsijne huysen verteert bij mijn heeren van der wet ende kerckmeesters int accordeeren met Otmaer van Hommen nopens den hooghen aultaer ende het crucefix, par ordonnancie XII lb. X sch.

Betaelt Jan Cornelis Nocke, weerd in den Papengay, over de verteerde costen ghedaen bij den voorschrevenen Otmaer van Ommen, alhier tot tweemaal ghecommen omme te besichtighe de plaetse van den voorschrevenen aultaere ende omme te accordeeren, bij ordonnancie ende acquyt XV lb. XVI sch.

Betaelt an denselven Otmaer van Ommen voor godtspinning van sijn anneghenomen werck XXX sch.

Betaelt an denselven Otmaer van Ommen van hier vertreckende, voor teergheldt omme goet te vynden up sijn tweede payement van sijn anneghenomen werck, par acquyt XLVIII lb.

Betaelt an Franchoy Hebbij, als ghelijcke somme hebbende doen tellen door de handen van Nicolas van Thuynen an Jacques de Dryve, wie ghelijcke somme heeft doen betaelen door de handen van Pieter de Hase an den voorschreven Otmaer van Ommen, over het eerste payement van sijn anneghenomen werck, par acquyt VI lb.

Betaelt an eenen messagier ghebrocht hebbende van Handtwerpen het protaict ende patroon van den voorschreven anneghenomen hooghen aultaer ende crucefix XXXVI sch.

Betaelt Anthoenis Verbeke, schrijnweecker, van int bart besleghe thebben de twee bovenschrevenen patronnen, par acquyt XL sch.

Nieuwpoort, Stadsarchief, Bundel No 3152.
Kerkrekening 1595-96 : Uitgaven.

2. Uittreksels uit de Kerkrekening van 1596-1597.

Loys ende Jacques de Waeframs, wie ghelevert hebben zeker balken ende andere houten materiaelen, dienende tot verstijven van den hooghen aultaer ghepresen bij Stoffel Bogaert ende Jan

Vegheman, temmerlieden, tot LVI lb., over dhelfscheede bij accoorde met Mr. Otmaer van Ommen ghemaect, ende par acquyct betaelt
LXXVIII lb. par.

Marcx de Grave, de jonghe, voerman, wie met zijne peerden ende waghén ghevoert heeft van up de caye tot up het kerckhof de voorschreven balcken ende andere materiaelen es par acquyct betaelt
V lb.

Cornelis Janssen, metsenaere, van ghemaect thebben de verstijvynghe van de voorschreven hooghe aultaer, midtsgaders van ghelevert thebben alle de brycken ende het calck daertoe noodich, ende verschooten thebben XXXVI sch. par. van tdelven traide pitten, es tsamen par acquyct betaelt
XII lb. IX sch.

Mores van Slijpe, timmerman, van gheholpen thebben te stellen ende verstijfne de voorschreven hooghen aultaer met twee cnapen ende stellynghe van den cruyce, ende over dhelfscheede van XLV lb. IIII sch., par acquyct betaelt
XXII lb. XII sch.

Jan de la Haye, smit, van ghelevert thebben tot behouwe van de kercke, ende namelick tot het rechten ende verstijfven van den voorschreven hooghe aultaer ende stellen van den cruyce, par acquyct betaelt.
IIIIxx IIII lb.

Mr Otmaer van Ommen, schrijnweercker ende beeltesnijder der stede van Andtwerpen, es over zijn tweede payment van het accoort met hem ghemaect nopende het maecken, leveren ende stellen van den voorschreven hooghen aultaer ende crucifix, met XXX lb. par., weerde van twee dobbel duccaten in specie in de voorschreven contracte besproken voor hoofcleet voor sijn huusvrauwe. ghemynct XLVIII lb., hem gheadvancheert in zijn vertreck, naer het maecken van den voorschreven contracte, par acquyct betaelt

Vc IIIIxx II lb.

Ghepresenteert an de cnapen van den selven Otmaer, voor wijnpennynghen
VI lb. VI sch.

Denzelven Vermasschele, wie ghelevert heeft twee hellen incarnate toole, omme den hooghen aultaer te decken tot XXIIII sch. par. de helle, ende es par acquyct betaelt
XLVIII sch.

Nieuwpoort, Eod. loco: *Kerkrekening van 1596-97*: Uitgaven.

3. *Uittreksels uit de Kerkrekening van 1597-98.*

Betaelt Mr Otmaer van Ommen, beeltesnijder der stede van Antwerpen, over het derde payment ende vulle betaelynghe van den hooghen aultaer ende crucefix, bij den voorschrevenen Otmaer ghemaect, ende tot contentement van de kerckmeesters ghelevert, par acquyct
VIc lb. par.

Robert Lams, weerd in den Keyser, over seker teerynghe tsijnen

huuse ghedaen bij kerckmeesters int vereensen ende veracordeeren met meester Franchoy's Denys, meester schilderare, nopende het panneel van den hooghen altaer deser kercke, es par acquyct betaelt

XXII lb.

Nieuwpoort, Eod. loco : *Kerkrekening van 1597-98* : Uitgaven

4. *Uittreksel uit de stadsrekening van 1598-99.*

AN Mre. Othmaere, scrijwercker van Antwerpen, ghemaect hebbende dhooghen altaer binnen de prochiekercke deser stede, zes kannen wijns.

Nieuwpoort, Stadsarchief, Bundel Nr 3685 : *Stadsrekening van 1598-99.*

5. *Contract voor het maken van een retabel in de Schepenkamer. 13 oktober 1596.*

Ic, Otmaere van Ommen, scrijwercker ende beeldesnijder, wonende t'Antwerpen, kenne gheobligiert te zijne te leveren ten behouwe van den outaere wesende binnen schepencamere der stede van Nieuwpoort een beelde ghemaect van waeghenschot met heure verchiersel, danof tblatt ofte panneel wijt wert vuf voeten (en half), hooghe (acht) zeven voeten ofte daerontrent, behorlick gheschildert met een crucifix, Onze Vrouwe ende saint Jean, ollieverwe zo ick eene daervan begheren zal, tenminste weerdich zes ponden grooten, ende dat over ende in erkenesse van diverse gratuiteiten mij bij der wet derzelver stede ghedaen ten tijde dat ick binnen dezelve stede anneghenomen ende upgherecht hebbe den hooghen outaer ende tcrucifix binnen Onzer Vrouwen kercke aldaer, metghaders oock een pulpiter ofte lessenaere voor dezelve kercke al oncoste derzelve stede ofte kercke, welcke lessenaere ick leveren zal te Christmesse naestcommende, ende tvoorschreven beelt jehens meye oock naestcommende, zonder veerder uutstel.

Toorconden mijn hantecken, den XIIen van October 1596.

(get.) Otmaer van Ommen.

Nieuwpoort, Stadsarchief, Nr 301.

6. *Uittreksel uit de Kerkrekening van 1709-10.*

Betaelt Francois de Wynt, sooveele dheeren regierders van de kercke tsijnen huuse verteert hebben in het contracteeren van de condition van de annemers van den hooghen outaer, par ordonnantie ende quitantie

XI lb. V sch. par.

Nieuwpoort, Stadsarchief, Bundel Nr 3157 : *Kerkrekening van 1709-10* : Uitgaven.

7. *Uittreksel uit de Kerkrekening van 1710-11.*

Betaelt aen de klyncker over het klyncken van eenighe barders van den ouden hooghe autaar...

Nieuwpoort, Eod. loco *Kerkrekening van 1710-11* : Uitgaven.

8. *Uittreksels uit de Kerkrekening van 1714-15.*

Dheer Martinus Vande Walle heeft tot cieraet van dese kercke gejoint eenen hooghen autaar, met obligatietie dat de kercke in recompentie dies eeuwelick moet doen lesen in deselve kercke een wekelicke messe op de donderdagh, ende is betaelt aen de eerweerde paters Carmers over tdoen van deselve diensten verschenen 29 april 1714 ende 1715, par twee ordonn. ende quytantien

IIIxx lb. par.

Betaelt aen de heer Gysdaele (*koster-organist*), over oncosten bij hem ghesuporteert int besorghen van de privilegie van den hooghen autaar, par ordonnantie ende quittance

XXVIII lb. par.

Nieuwpoort, Stadsarchief, Bundel Nr 3158 : *Kerkrekening van 1714-15* : Uitgaven.

9. *Grafschrift van M. van de Walle (1727).*

Graefplaetse van d'Heer Martinus van de Walle, fs Petri, in sijn leven schepen ende tresorier deser stede, overleden den 19n 9bre 1727, oudt 58 jaeren, ende joff. Mary-Magdalena Frays, f^a Judoci, sijn huusvrouwe, overleden den 24n Oust 1741, oudt 71 jaeren, die t'samen gejoint hebben den hoogen autaar in desen choir, in huwelijcke geweest 31 jaeren; geprocreeert 12 kinderen, 7 soonen en 5 dogteren, waervan 7 in leven sijn : Sr. Martinus Ludovicus overleden den 9 April 1728, oudt 31 jaeren, getrouwt met joff. Mary Catherina Allemeersch, overleden den 12 maerte 1754, oudt 55 jaeren; joff. Joanna overleden den 23 july 1738, en oudt 32 jaeren, ende Ludovicus Frans overleden.. De vorsejde joff. Marie Magdalena Frays, te vooren weduwe van d'Heer Johannes Snouck bij denwelken gewonnen heeft een soone, den Eerweerde Heer Johannes-Baptista, pastor van St. Janshospital tot Brugge, pastor van Leke, overleden den 23 juni 1737, welcken heer van de Walle geweest is syndiek van de Eerw. P. P. Recoletten.

Met lesen wilt hun indachtigh wesen. Amen.

Uitg. R. de Beaucourt de Noortvelde, *a.w.*,
dl. II, blz. 175.

II. VEURNE.

1. *Uittreksels uit de rekeningen van de
S. Walburgakerk van 1596-97.*

Item, Mro. Ottmaro, scrinario, pro duabus arris (*godspenning*),
nempe novorum sedilium in choro et arboris paschalis

XL sch. par.

Item, ex ordinatioe dominorum Ioanni Otgheer et Henrico Hoen,
scrinariis, qui visitaverunt nova sedilia in choro erecta, pro quitan-
tia

VIII lb. par.

Item, Mro Livino Lucas, muratori. qui cum suis famulis operatus
est in choro in erectione arboris paschalis et sedilium, pro quitantia

XXI lb. XII sch. par.

Item, Petro Patvoort, fabro lignario, pro dietis diversis per ipsum
et suos famulos ad onus fabricae, insuper materialibus diversis sub-
ministratis, prout in quitantia narratur

IIC XXXIII lb. XVIII sch. par.

Item, eidem Patvoort, pro bina visitatione novorum sedilium in
choro erecorum, pro quitantia

III lb. par.

Item, insuper Petro Patvoort, qui in mea absentia in choro nova
sedilia posuit, et diversa materialia ad hoc administravit, sicut in sua
schedula, pro quitantia

IIC LI lb. XIX sch. VI den. par.

Item, Guilielmo van Heede, fabro ferrario, pro opere suo manu-
ali, insuper materialibus ferreis, per ipsum tum in ponendis novis
sedilibus quam aliter administratis, sicut in sua lista, pro quitan-
tia

LXVIII lb. IX sch VI den. par.

Veurne. Archief van de S. Walburgakerk.

Computus van 1596-97 : Expensae

2. *Uittreksels uit de rekening van de
S. Walburgakerk van 1597-98.*

Item, Otmaro van Ommen, scrinario Antverpensi, in duabus vici-
bus, prout in quitantia

XL lb. par.

Item, Guilielmi Herrewijn, a quo domini emerunt annum redi-
tum redimibilem denario decimoquinto, cuius capitalem sommam
domini in erectione novorum sedilium fabricae mutuo commodave-
runt

Vc XL lb. par.

Item, dominus cantor Bruyne, etiam eodem tempore numerabat
XL lb. par., quas adduxit in computu suo inter exposita tamquam
soluta Otmaro van Ommen fol. VII° verso, sed quia easdem nume-
ravit tamquam magister fabricae et totalis somma receptorum a

dicto Otmaro ponitur in appendice inter exposita, sub qua somma praesens somma comprehenditur, una deduci debet in computu praesenti fol. VII° verso, hic solum (modo) pro memoria.

Sequuntur ponenda inter exposita in eodem computu :

Magistro Otmaro van Ommen, Antwerpiensi, causa XLVI sedilium ex contractu pro singulis XL lb. par., simul faciunt Im VIIIc XL lb. par., a qua somma deduci debent centum lb. par. quas remisit, et XIII lb. ratione Patvoort, sic remanet hic inter exposita

Im VIIc XXVI lb. par.

Item, praedictus Otmaer recepit ex contractu pro arbore pascali

IIIcXII lb. par.

Veurne, Eod. lico: *Computus 1597-98: Expensae*, f° 7v., 10v. en 11r.

3. *Beslissing van het kapittel van S. Walburga (1629).*

Actum 23 apr. 1629. Domini de Capitulo resolverunt Jacobum Lefebure, fabrum scrinarium, compellendum ad suplementum contractus ex sua parte et ut quam citissime sedilia chori perficiantur.

Veurne, Eod. loco: *Acta capituli, t. IV, 1620-1662.*

Deze tekst werd ons welwillend medegeedeeld door Z.E. Heer C. Denorme.

III. MENEN.

1. *Uittreksel uit de Kerkrekeningen van 1577-88.*

Alvooren betaelt an Pieter de Huevele ende Marx van Roubaix, kerckmeesters omme te helpen betaelen den werckman van Hantwerpen, die hier leverde het ghestoelt in den Hooghen Coor, de somme van 368 lb. par.

Menen, Stadsarchief. I, n° 509: *Kerkrekening van 1577-1588*, f° 69 r°

2. *Uittreksel uit de Kerkrekening van 1596-97.*

An Mr. Otmaer van Ommen, ter causen dat hij ghelevert ende ghemaect heeft beede de afluucxelen van den hooghen choir mitsgaders de ghestoelten ende lessenaers VIIc IIIxx XVIII lb. par.

Menen, Eod. loco, I, n° 510: *Kerkrekening van 1596-97*, f° 36 r°. Uitg. A. Rembry-Barth, *a.w.*, dl. IV, blz. 538. Wij danken hierbij de h. O. Mus uit Ieper, die vruchteloos het archief van Menen doorzocht heeft om verdere gegevens over van Ommen te ontdekken.

IV. DIKSMUIDE.

1. *Uittreksels uit de Kerkrekening van 1597-98.*

Item, betaelt Charels Tack (*smid te Diksmuide*) van leveringhe van diverssen ijsserwerck tot het stellen van het werck boven de choordeuren, bij ordonnancie van mijnen heeren van der wet

XXX lb.

Item, betaelt Adriaen Schullinck, over de verteerde costen tzijnen huuse ghedaen bij Ottmaer, bildesnijdere van Andtwerpe, int upstellen van zijn werck boven de choordueren, bij laste van der wet

XXXVI lb. XVI sch.

Item, betaelt Otmaer van Ommen, scrinewercker ende bildesnijder binnen der steede van Andtwerpe, over tmaken ende leveren van het scrinewerke ghemackt boven de chooren van Onse Vrouwe ende Sinte Niclaus, bij accorde bij mijnen heeren van der wet met hem ghemackt, midtgaders tleveren van de bilden van Onse Vrouwe ende Sinte Niclaus ghestoffert ende gheschildert naer tbehoren, de somme van twee ende dertich ponden grooten over het accord van twerck, ende twee ponden grooten over het hofcleet van zijne huusvrouwe, tsaemen vierendertich ponden grooten, compt hier in ponden parisis ende betaelt de somme van

IIIc VIII lb.

Item, betaelt Adriaen Schullinck, over de theercosten tzijnen huuse ghedaen bij Otmaer van Women, scrinewercker, int afrekenen van zijnen werck, bij laste van mijnen heeren van der wet

VIII lb. XVI sch.

Uitg. W. H. J. WEALE, *Les Eglises du doyenné de Dixmude*, dl. II, Brugge, 1875, blz. 49-50.

2. *Uittreksel uit de Kerkrekening van 1598-99.*

Item, alhier in betaelynghe zulcx als bij de doenders deser meer betaelt es gheweest an Otmaer van Ommen, bij abuse, up de leveringhe van zijn werck staende boven de chooren, overmidts dat hij zijne voorwaerde bij hem niet en was hebbende ten daeghe van het leveren van zijnen wercke, ende naer de handt hem te kennen ghegeven gheweest zijnde, zecht hem noch wel zoo veele toegheleyt te moghen worden, over het hofcleet van zijnen huusvrouwe, de somme van

XVI lb. I sch.

(*In marg.:*) Zij dese XVI lb. I sch. par. wederomme gherecouvreert up denzelven Otmaer, volghende zijne obligatie in date VIIen julij 98, inhoudende LXII lb. par.

Uitg. *Ibid.*, blz. 52.